

Sygn. akt: III AUa 1279/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 maja 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Lucyna Guderska (spr.)

Sędziowie: SSA Maria Padarewska - Hajn

SSO del. Joanna Kasicka

Protokolant: sekr. sądowy Przemysław Trębacz

po rozpoznaniu w dniu 14 maja 2014 r. w Łodzi

sprawy **Z. G.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w O.**

o wypłatę świadczenia,

na skutek apelacji organu rentowego

od wyroku Sądu Okręgowego w Kaliszu z dnia 3 czerwca 2013 r., sygn. akt: V U 480/13;

1. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie 1 (pierwszym) w ten tylko sposób, że oddala odwołanie w zakresie przyznania prawa do odsetek po 19 lutego 2014 roku;

2. oddala apelację w pozostałej części.

Sygn. akt III AUa 1279/13

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 3 czerwca 2013 r. Sąd Okręgowy w Kaliszu zmienił decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w O. z 20 marca 2013 r. odmawiającej uchylecia decyzji zawieszającej Z. G. prawo do emerytury w okresie od 1 października 2011 r. do 21 listopada 2012 r., w ten sposób, że zobowiązał organ rentowy do wypłaty emerytury za w/w okres wraz z odsetkami począwszy od 7 stycznia do dnia wypłaty. Sąd odwołanie ubezpieczonej oddalił w pozostałym zakresie. Sąd Okręgowy zauważył, że odwołująca emeryturę otrzymała 26 listopada 2009 r. Decyzją z 15 września 2011 r. jej wypłata została wstrzymana na podstawie art. 103a ustawy o emeryturach i rentach z FUS w zw. z art. 28 ustawy z 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych, z uwagi na kontynuowanie przez ubezpieczoną zatrudnienia u tego samego pracodawcy. Następnie Sąd przywołał wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 13 listopada 2012 r., którym orzeczono, że art. 28 ustawy z 16 grudnia 2010 r. w zw. z art. 103a ustawy emerytalnej jest niezgodny z Konstytucją w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do osób, które nabyły prawo do emerytury przed 1 stycznia 2011 r. bez konieczności rozwiązania stosunku pracy. Orzeczenie niewątpliwie znajduje zastosowanie w stosunku do odwołującej, przy czym Sąd Okręgowy stanął na stanowisku, że ma ono skutek ex tunc, tj. od dnia wejścia w życie zakwestionowanego przepisu. Nie podzielił tym samym poglądu organu rentowego, że przepis utracił swą moc dopiero z chwilą ogłoszenia wyroku Trybunału w Dzienniku Ustaw. Tym samym ZUS winien wznowić wypłatę świadczenia już

za okres od 1 października. Wypłata dotyczy emerytury za okres do 21 listopada 2012 r., bowiem po tej dacie emerytura była już odwołującej wypłacana.

Odnosnie odsetek od zawieszzonego świadczenia Sąd Okręgowy wskazał, że przysługują one odwołującej dopiero od 6 stycznia 2013 r. Jest tak, bowiem w chwili zawieszenia świadczenia organ rentowy działał zgodnie z prawem. Stan ten uległ zmianie dopiero z chwilą publikacji wyroku Trybunału, co miało miejsce 22 listopada 2012 r. Mając na względzie, że organ ma 30 dni liczonych od momentu wyjaśnienia ostatniej okoliczności na wypłatę świadczenia oraz to, że odwołująca miała ustalony termin płatności na 6 dzień miesiąca, zaległe świadczenie winno być jej przekazane do dnia 6 stycznia 2013 r.

Apelację od wyroku złożył organ rentowy. Zaskarżył pkt 1 wyroku i zarzucił Sądowi naruszenie prawa materialnego tj art. 103a ustawy emerytalnej w zw. z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z 13 listopada 2012 r. Wniósł o zmianę wyroku i oddalenie odwołania. Organ rentowy nie zgodził się ze stanowiskiem Sądu Okręgowego, że wyrok Trybunału wywołuje skutek ex tunc.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja jest bezzasadna w znacznej części.

Spór sprowadza się do tego czy istnieją przesłanki do wypłaty wstrzymanego świadczenia emerytalnego skarżącej od dnia 1 października 2011 r., czy też od dnia ogłoszenia wyroku Trybunału Konstytucyjnego, tj. 22 listopada 2012 r. Spór dotyczy zatem skutków derogacyjnych niekonstytucyjnego przepisu, w szczególności czy przepis niekonstytucyjny traci moc ex tunc (od początku jego wejścia w życie), czy też ex nunc (od momentu stwierdzenia jego niekonstytucyjności).

Problematyka skuteczności wyroków Trybunału Konstytucyjnego należy do zagadnień skomplikowanych i budzących wątpliwości zwłaszcza w sytuacji, gdy Trybunał skorzysta z uprawnienia określonego w treści art. 190 ust. 3 Konstytucji. Zgodnie z tym przepisem orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, jednak Trybunał Konstytucyjny może określić inny termin utraty mocy obowiązującej aktu normatywnego.

W wyroku Trybunału Konstytucyjnego wydanego w sprawie K 2/12 utrata mocy obowiązującej niekonstytucyjnego przepisu nie została odroczone w czasie, natomiast rozważenia wymaga, czy w takim razie automatycznie nastąpiła utrata mocy obowiązującej przepisu ze skutkiem od początku jego wejścia w życie.

W doktrynie ukształtowały się dwa przeciwstawne stanowiska. Pierwsze opiera się na założeniu wynikającym z treści art. 190 ust. 1 Konstytucji, zgodnie z którym orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne. Zwolennicy tego poglądu przywiązują szczególną uwagę do semantycznego znaczenia pojęcia utraty mocy obowiązującej. Skoro przepis traci moc z określoną datą, to znaczy że do tego czasu wywiera skutki prawne.

Istnieje również ustabilizowane stanowisko, które Sąd Apelacyjny w składzie tu orzekającym w pełni popiera, że przepis traci swój byt ex tunc, a więc od początku jego obowiązywania. Ma to miejsce w sytuacji, gdy sam tryb uchwalania ustawy był wadliwy. Tymczasem w uzasadnieniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 r. w sprawie K2/12 Trybunał zauważył, że w toku prac legislacyjnych pierwotnie nowelizacja miała obejmować osoby przechodzące na wcześniejszą emeryturę. Z uwagi na zmianę zakresu zastosowania tej nowelizacji zostały podniesione uwagi krytyczne odnośnie konstytucyjności tego rozwiązania. W konsekwencji nowelizacja objęła osoby, które uzyskały prawo do emerytury bez konieczności rozwiązania stosunku pracy.

Zauważyć również należy, że także orzecznictwo Sądu Najwyższego formułuje stanowisko zmierzające w kierunku niestosowania przepisu niekonstytucyjnego do stanów faktycznych, w których formalnie nie dokonano jeszcze derogacji. W postanowieniu z dnia 7 grudnia 2000 r. w sprawie sygn. III ZP 27/00, OSNP 2001/10/331, Sąd Najwyższy orzekł, że akt normatywny uznany przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją, ratyfikowaną

umową międzynarodową lub ustawą nie powinien być stosowany przez sąd w odniesieniu do stanów faktycznych sprzed ogłoszenia orzeczenia Trybunału. Podobny pogląd wyraził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 5 września 2001 r., II UKN 542/00, OSNP 2003/11/276, stwierdzając że sąd drugiej instancji, który rozstrzyga sprawę po stwierdzeniu niezgodności przepisu ustawy z Konstytucją, nie może pominąć stanowiska Trybunału Konstytucyjnego i oddalić apelacji od wyroku, który został wydany przez sąd pierwszej instancji na podstawie przepisu niezgodnego z Konstytucją. W kolejnym wyroku z dnia 12 czerwca 2002 r., II UKN 281/01, Sąd Najwyższy zaprezentował stanowisko, że nie jest usprawiedliwioną podstawą kasacji zarzut zaniechania zastosowania obowiązującego w dacie wyrokowania przepisu ustawy, który następnie został uznany przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją. Orzecznictwo Sądu Najwyższego co do tego, że przy rozpoznawaniu środka odwoławczego sądy nie powinny stosować przepisu prawa, który został uznany przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją, jest jednolite. Zaprezentowana linia orzecznictwa Sądu Najwyższego jest stabilna i prowadzi do wniosku, że utrata mocy obowiązującej przepisu z powodu jego niezgodności z Konstytucją co do zasady oznacza, że przepis ten nie może być stosowany poczynając od daty jego uchwalenia. Wyrok Trybunału ma generalnie skutki retroaktywne, a przez to zachodzi konieczność ponownego rozpoznania sprawy z pominięciem już niekonstytucyjnego przepisu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 listopada 2008 r., V CO 43/08, LEX nr 564856, wyrok z dnia 21 listopada 2006 r., II PK 42/06, LEX nr 950622; wyrok SN z dnia 10 listopada 1999 r., ICKN 204/98, OSNC 2000, Nr 5, poz. 94; wyrok z dnia 16 grudnia 1999 r., II CKN 632/98, nie publ.).

Nie można przy tym pominąć, że w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 13 stycznia 2009 r., II PO 8/08, wyrażono stanowisko, iż po wznowieniu postępowania na podstawie art. 401¹ § 1 k.p.c., Sąd stwierdzając, że orzeczenie wydane zostało na podstawie obowiązującego aktu prawnego, ma jednocześnie przesłankę do innego rozstrzygnięcia sprawy, uznając, że choć akt ten obowiązywał, to nie powinien być zostać w sprawie zastosowany, co okazało się dopiero po orzeczeniu Trybunału Konstytucyjnego (LEX nr 738350). W uzasadnieniu orzeczenia Sąd Najwyższy wskazał, że akt normatywny uznany przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą, nie powinien być stosowany przez Sąd w odniesieniu do stanów faktycznych sprzed ogłoszenia orzeczenia Trybunału.

Przyjęcie rozumowania odmiennego sprowadzałoby się do konieczności formułowania podstawy prawnej wyroku na podstawie niezgodnego z Konstytucją przepisu ustawy wprowadzającej w życie obowiązek wstrzymania emerytury w stosunku do osoby, która nie rozwiązała stosunku pracy. Niekonstytucyjność przepisu ustawowego z istoty rzeczy jest stwierdzana po okresie jego obowiązywania, w sytuacji w której regulacja wywarła negatywny skutek w sferze praw jednostki. Nie można dzielić uprawnień skarżącej do emerytury na okres do dnia ogłoszenia wyroku Trybunału (zasadne wstrzymanie świadczenia) i po dniu ogłoszenia wyroku Trybunału (wznowienie prawa do świadczenia). Warto w tym miejscu podkreślić, że wznowienie prawa do wypłaty świadczenia nie wymaga od sądu określenia szczególnych przesłanek, lecz stwierdzenia jedynie faktu wstrzymania prawa do świadczenia. W konsekwencji odwołująca ma prawo do uzyskania świadczenia, które zostało jej wstrzymane w sposób niezgodny z prawem.

Reasumując, stwierdzenie przez Trybunał Konstytucyjny niezgodności z Konstytucją art. 28 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 257, poz. 1726) w związku z art. 103a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych prowadzi do derogacji uznanych za niezgodne z Konstytucją przepisów ze skutkiem *ex tunc*. Powyższe więc oznacza, że z chwilą opublikowania wyroku Trybunału Konstytucyjnego w Dzienniku Ustaw przepisy te utraciły zdolność do wymuszania określonego zachowania zarówno przez ich adresatów, jak również przez organy stosujące prawo, dając jednocześnie przewidziane wprost w art. 190 ust. 4 ustawy zasadniczej (tu w zw. z art. 401¹ k.p.c.), konstytucyjne uprawnienie do wznowienia postępowania zakończonego orzeczeniem wydanym na podstawie tych niekonstytucyjnych przepisów. Gdyby więc podzielić stanowisko organu rentowego o tym, że aż do momentu ogłoszenia orzeczenia Trybunału, akt uznany za niekonstytucyjny ma pełną moc obowiązującą i powinien być bez żadnych zastrzeżeń stosowany przez sądy do stanów faktycznych powstałych przed ogłoszeniem tego orzeczenia, to w istocie przekreśliłoby to sens instytucji wznowienia postępowania, którego celem jest przecież restytucyjne wydanie orzeczenia zgodnego z prawem, w zgodzie z wartościami i zasadami konstytucyjnym. O tak rozumianych skutkach orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego

stanowią między innymi wyroki samego Trybunału z dnia 2 marca 2004 r. SK 53/03, OTK 2004/3/16, czy 9 czerwca 2003r. SK 5/03 OTK 2003/6A/50.

Warto w tym miejscu także przywołać stanowiska wyrażane w orzeczeniach Sądu Najwyższego dotyczące art. 103 a ustawy wyrok z 6 czerwca 2013 roku w sprawie HUK 330/12 i z dnia 4 września 2013 roku w sprawie II UK 24/13 (legalis) i tam wyrażane poglądy co do skutków uznania przepisu za niekonstytucyjny wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt przedmiotowej sprawy, stwierdzić należy, że przy dokonaniu ponownej oceny prawnej występującego w niej przedmiotu sporu - z wyłączeniem już uznanych za niekonstytucyjne, a wyżej powołanych przepisów - roszczenie wnioskodawczym podjęcia wypłaty emerytury z dniem 1 października 2011 r. okazało się w pełni zasadne, jako, że niekonstytucyjnym okazał się warunek rozwiązania stosunku pracy do kontynuowania wypłaty emerytury odwołującej. Stąd też zobowiązanie organu rentowego do wypłaty zawieszzonego świadczenia już od tej chwili jest uzasadnione i w tym zakresie apelacja organu rentowego podlega oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c.

Natomiast apelacja w pozostałej części tj. co do odsetek od należności głównej po dacie 19 lutego 2014 r. jest zasadna i skutkuje oddaleniem odwołania w tym zakresie.

Zgodnie bowiem z art. 316 § 1 k.p.c. sąd wydając wyrok, bierze za podstawę stan rzeczy istniejący w chwili zamknięcia rozprawy, co obejmuje także stan prawny, a zatem, co do zasady, sąd powinien orzekać na podstawie przepisów prawa materialnego obowiązujących w dacie wyrokowania. Wskazana regulacja realizuje zasadę aktualności orzeczenia sądowego. W obowiązującym systemie apelacyjnym zasada aktualności orzeczenia sądowego ma zastosowanie do sądów obu instancji, gdyż instancja odwoławcza jest tu przede wszystkim sądem merytorycznym, a nie tylko kontrolnym (vide wyrok SN z dnia 8 lutego 2006 r., II CSK 153/05, LEX nr 192012).

Kluczowym dla rozstrzygnięcia niniejszej apelacji jest wejście z dniem 19 lutego 2014 r. w życie ustawy z dnia 13 grudnia 2013 r. o ustaleniu i wypłacie emerytur, do których prawo uległo zawieszeniu w okresie od dnia 1 października 2011 r. do dnia 21 listopada 2012 r. (Dz.U.2014.169).

Ustawa ta w art. 8 reguluje kwestię należności w postaci odsetek ustawowych w stosunku do tych emerytów, w przypadku których wypłata zawieszonych emerytur została ustalona na podstawie prawomocnego wyroku sądowego. Z treści wskazanej regulacji wynika, iż w przypadku, gdy należność z tytułu zawieszonych emerytur nie została wypłacona do dnia wejścia w życie ustawy, odsetki od ustalonej prawomocnym wyrokiem sądu należności z tytułu zawieszonych emerytur należne są do dnia wejścia w życie ustawy tj. do dnia 19 lutego 2014 r.

W niniejszej sprawie wypłata zawieszonych emerytur ubezpieczonych nie nastąpiła do dnia 19 lutego 2014 r., co oznacza, że, wobec treści art. 8 ustawy, nie ma podstaw prawnej do wypłaty odsetek za okres przekraczający dzień 19 lutego 2014 r.

Powyższe skutkowało zmianą zaskarżonego pkt 1 wyroku Sądu Okręgowego w tym zakresie i oddaleniem odwołania co do żądania odsetek po dacie 19 lutego 2014 r. na podstawie art. 386 § 1 k.p.c.